

Luento 12

Yhteenveto

Keskeiset asiat
Mitä hyötyä tästä on?
Mitä seuraavaksi?
Kurssit?
Asiat?

Tavoitteet ⁽⁴⁾

- Ymmärtää tietokonejärjestelmän keskeiset piirteet sillä suoritettavan ohjelman näkökulmasta
- Miten tietokonejärjestelmä suorittaa sille annettua ohjelmaa?
- Minkälaista koodia suoritin ymmärtää?
- Mikä on käyttöjärjestelmän rooli?

Mitä hyötyä tästä on? ⁽²⁾

- Ohjelman suoritusnopeus perustuu suorittimen (CPU) suorittamiin konekäskyihin, ei pelkästään ohjelman korkean tason esitysmuotoon
- Ylemmän tason asioiden ymmärtäminen on helpompaa (mahdollista), kun ymmärtää alemman tason asiat

Keskeisiä asioita

- Järjestelmä kokonaisuudessaan, nopeuserot
- Esimerkkikone ja sen käyttö
- Konekielinen ohjelmointi
- Suoritin, rekisterit, väylät, muisti
 - konekäskyjen suoritussykli, keskeytykset
- Aktivointitietuepino, aliohjelmien toteutus
- Tiedon esitysmuodot (ohjelma vs. laitteisto)
- Prosessi ja sen toteutus (PCB)
- I/O laitteet
 - laiteajurit, laitekeskeytykset, levymuisti
- Ohjelmien suoritus järjestelmässä
 - käännös, linkitys, lataus, tulkinta, emulointi, simulointi
- *Esimerkkejä keskeisistä asioista seuraavilla kalvoilla*

Nopeuserot: Teemun juustokakku

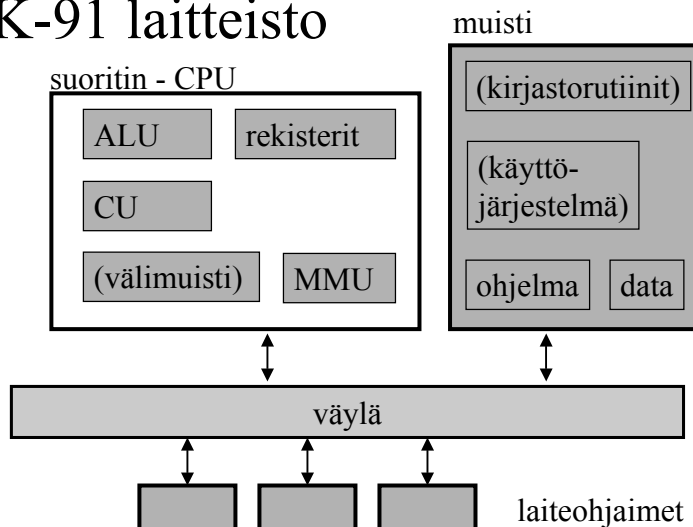
Rekisterien, välimuistin, muistin, levymuistin ja magneettinauhan nopeudet suhteutettuna juuston haku aikaan juustokakkuun tehdessä?

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

Esimerkkikone: TTK-91 laitteisto

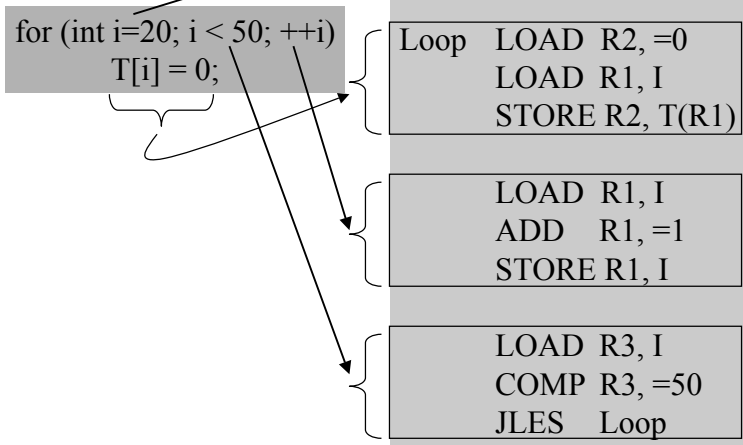

12/04/2002

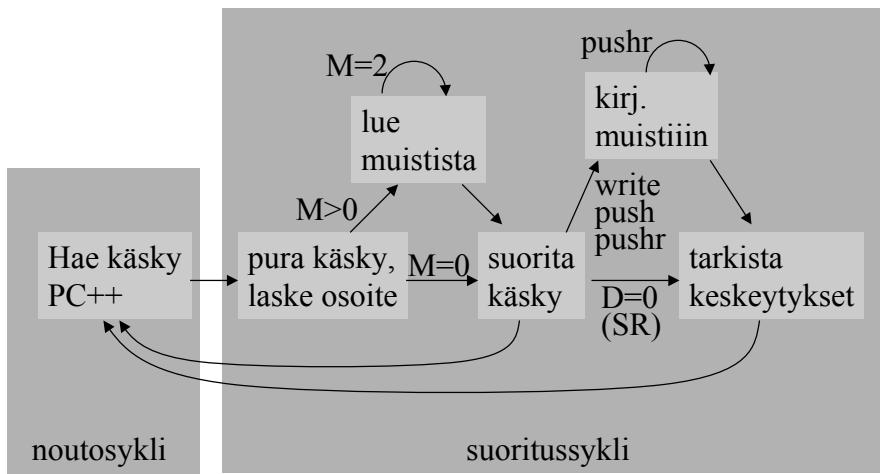
Teemu Kerola, Copyright 2002

6

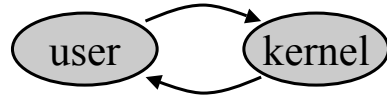
Konekielinen ohjelmointi

Käskeyjen nouto- ja suoritusyikli

Suorittimen tilat

- Käyttäjätila (user mode, normal mode)
 - voi käyttää vain tavallisia käskyjä
 - voi viitata vain käyttäjän omaan muistiavaruuteen (MMU valvoo)
- Etuoikeutettu tila tai (KJ:n) ytimen tila (kernel mode, privileged mode)
 - voi käyttää kaikkia ~~konkreettisia~~ ^{konkreettisia} käskyjä, myös etuoikeutettuja (esim. clear_cache, iret)
 - voi viitata kaikkialle muistiin, myös käyttöjärjestelmän ytimeen (kernel)
 - voi käyttää (myös) suoria muistiosoitteita (PA)

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

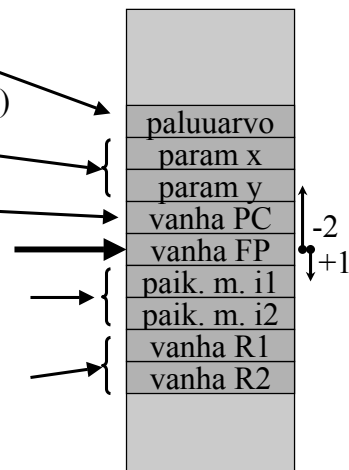
9

Aktivointitietue

(activation record, activation frame)

int funcA (int x,y);

- Aliohjelman toteutusmuoto (ttk-91)
 - funktion paluuarvo (tai kaikki paluuarvot)
 - kaikkien (sisäänmeno- ja ulostulo-) parametrien arvot
 - paluusoite
 - kutsukohdan aktivointitietue
 - kaikki paikalliset muuttujat ja tietorakenteet
 - aliohjelman ajaksi talletettujen rekistereiden alkuperäiset arvot

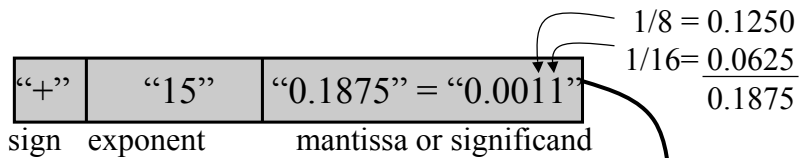

12/04/2002

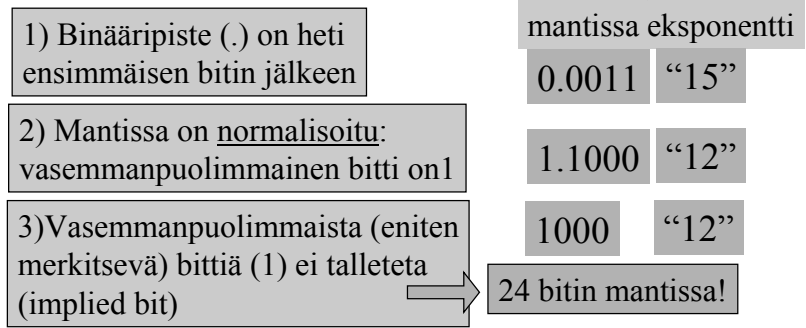
Teemu Kerola, Copyright 2002

10

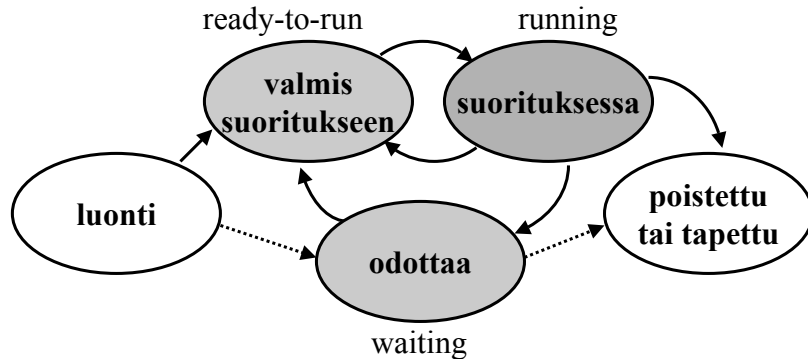
Tiedon esitysmuodot

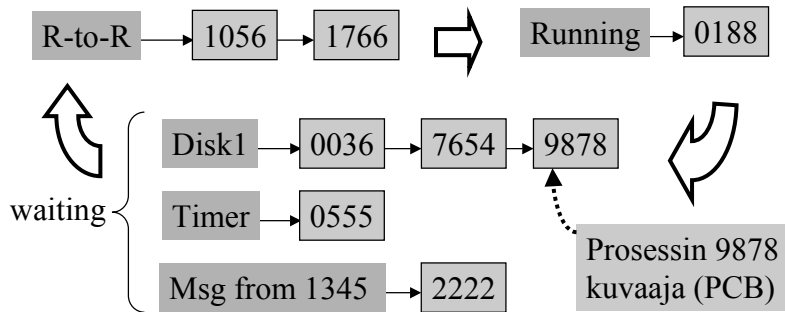
- 23 bittiä mantissalle, siten että ...

Prosessin tilat ja elinkaari

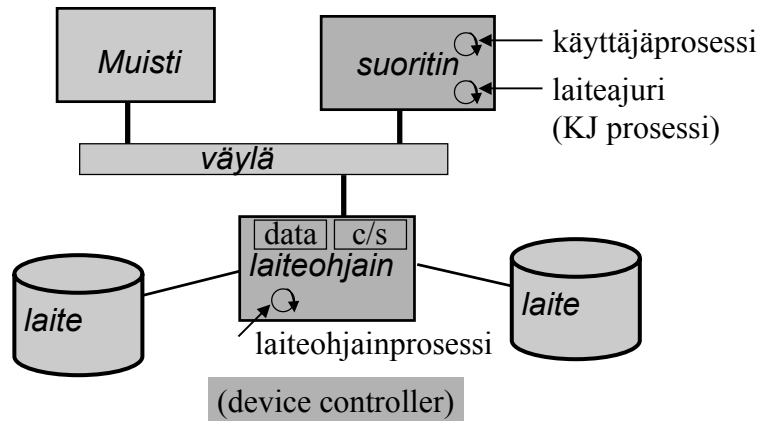
Prosessit jonoissa ja PCB

Vuoronanto:

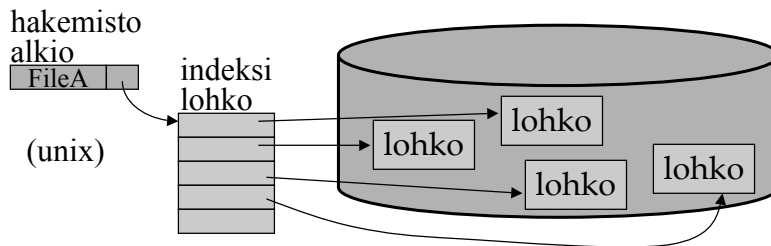
valitse seuraava prosessi Ready-to-Run -jonosta ja siirrä se suoritukseen CPU:lle
(kopioi tämän prosessin suorittimen tila suorittimelle)

Laiteohjain ja laiteajuri

Levyjen käyttö

- Tiedosto koostuu useista lohkoista
 - lohko per sektori
- Levyn hakemistossa on tieto kunkin tiedoston käyttämistä lohkoista
 - luetaan lohkot annetussa järjestyksessä

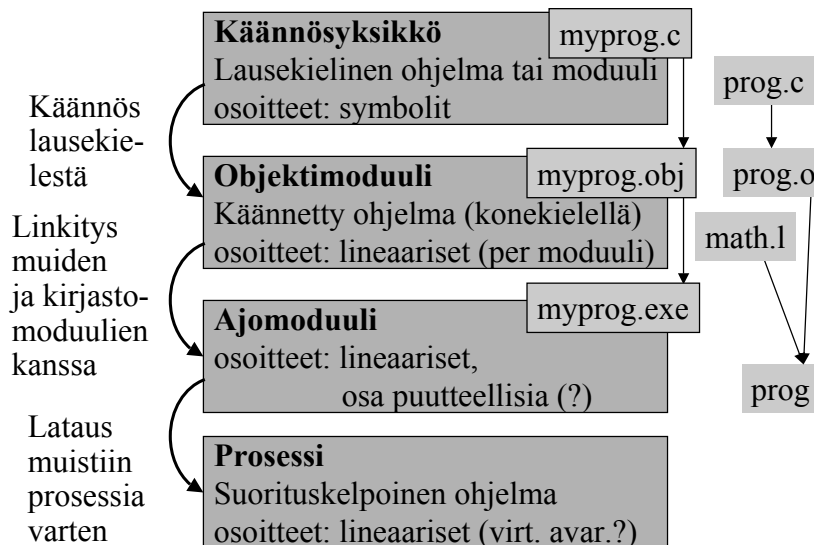

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

15

Lausekielestä suoritukseen

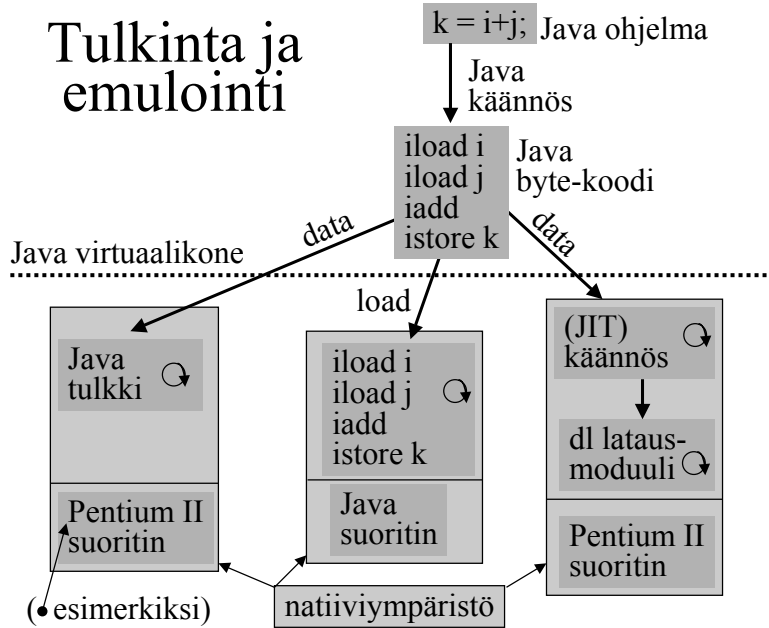

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

16

Tulkinta ja emulointi

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

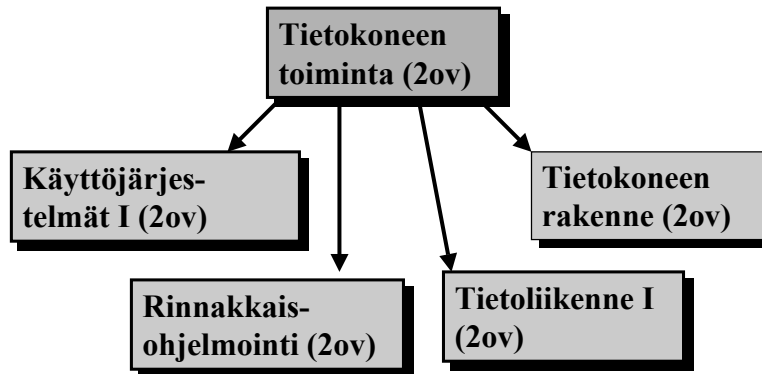
17

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

18

Kurssien välisiä suhteita

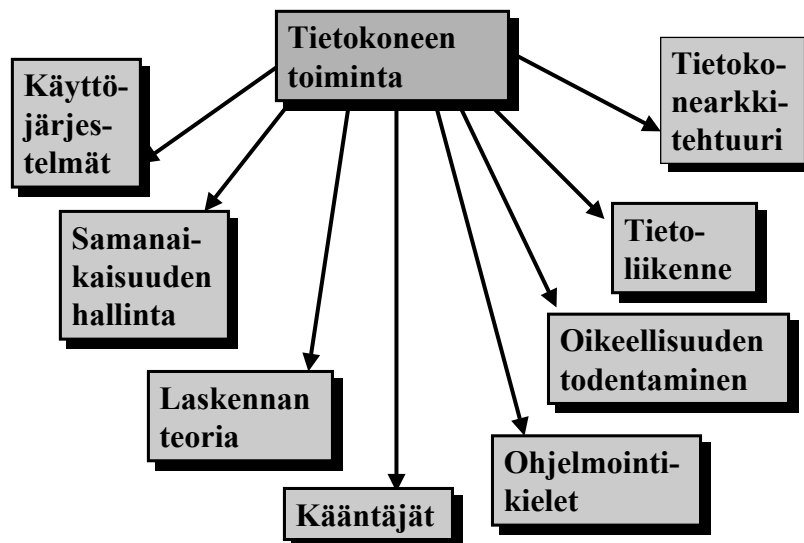

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

19

Asioiden välisiä suhteita (8)

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

20

Tietokoneen rakenne, 2 ov

- Yksi taso alaspäin TITOsta
- Sopiva 2. vuoden opiskelijalle
- Useissa yliopistoissa yhdistetty TITOon
- ”Miten kellopulssi saa suorittimen suorittamaan konekäskyjä?”
- ”Miten suorittimen aritmetiikka on toteutettu?”
- Usea käsky on todellisuudessa suorituksessa samanaikaisesti
 - Miten tämä toteutetaan, mitä ongelmia siitä seuraa ja miten noita ongelmia ratkotaan?
- Jatkoa syventävällä tasolla
 - Tietokonearkkitehtuurit, 4 ov

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

21

TiKRra

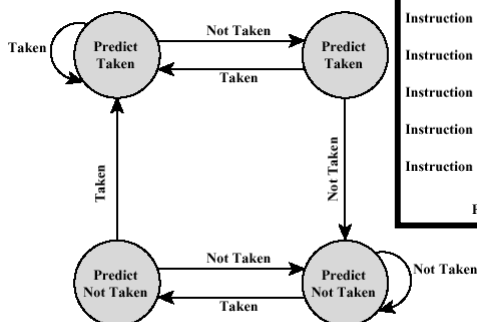

Figure 11.16 Branch Prediction State Diagram

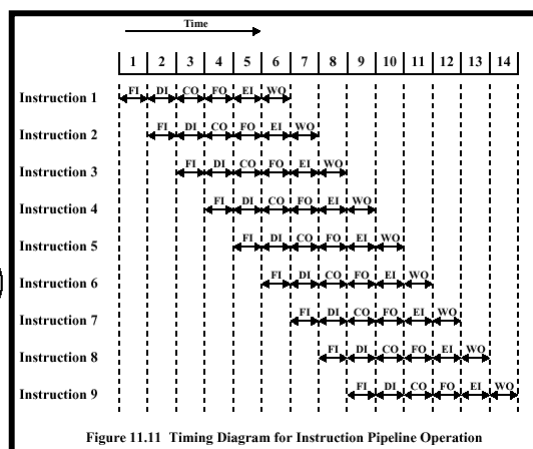

Figure 11.11 Timing Diagram for Instruction Pipeline Operation

[Stal99]

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

22

Käyttöjärjestelmät I, 2 ov

- Sopiva 2. vuoden opiskelijalle
- Käyttöjärjestelmän rooli yhden prosessin valvojana
- Täsmentää ja jatkaa TITOn käyttöjärjestelmien piirteiden esittelyä
- Samanaikaiset prosessit resurssien käyttäjinä
- Systemin resurssien jakelu
- Prosessien vuoronanto (skedulointi)
- Jatkoa perustasolla ja syventävällä tasolla
 - Käyttöjärjestelmät II, 2 ov
 - Käyttöjärjestelmämetodiikka, 3 ov

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

23

KJ ...

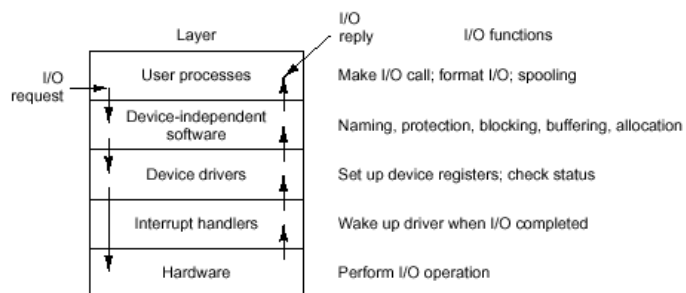

Figure 3-6. Layers of the I/O system and the main functions of each layer.

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

24

Tietoliikenne I, 2 ov

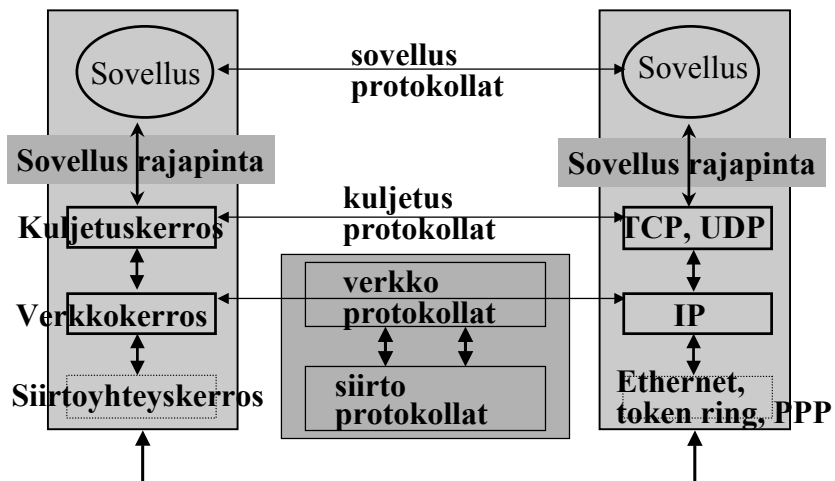
- Sopiva 2. vuoden opiskelijalle
- Tietokoneverkkojen peruspalvelut käyttäjälle ja sovelluksille
- Verkkojen tiedonsiirron perusvälineistö
- Verkkoarkkitehtuurin kerrosrakenne ja kunkin tason palvelut
- Jatkoa perustasolla ja syventävällä tasolla
 - Tietoliikenne II, 2 ov
 - Tietoliikennejärjestelmät, 3 ov

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

25

Tietoliikenne ... TCP/IP -kerrosmalli

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

26

Rinnakkaisohjelmointi, 2 ov

- Sopiva: 2. vuoden opiskelijoille
- Samanaikaisuuden aiheuttamat ongelmat
 - järjestelmä kaatuu ... miksi niin kävi?
- Samanaikaisuuden aiheuttamat vaatimukset systeemille
- Prosessien synkronointi eri tapauksissa
 - odottamalla vai prosessia vaihtamalla?
- Prosessien kommunikointi eri tavoin
 - yhteinen muistialue? viestit?
 - verkon ylitse?
- Jatkoa syventävällä tasolla
 - Hajautetut järjestelmät, 3 ov

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

27

RIO: synkronointiongelman ratkaisu Test-and-Set -käskyllä

- TAS R_i, L
(ttk-91:n
laajennus)
- Kriittinen
vaihe

```
Ri := mem[L]  
if Ri==1 then  
{Ri := 0, mem[L] := Ri, jump *+2}
```

tämän
käskyn
osoite

```
LOOP: TAS   R1, L   # L: 1 (vapaa) 0 (varattu)  
      JUMP  LOOP   # odota kunnes lukko auki  
      ...  
      kriittinen vaihe: yksi prosessi kerrallaan  
      ...  
      LOAD  R1,=1   # avaa lukko L  
      STORE R1,L
```

- Toimiiko, jos tu...
 - Mikä on “paha kohta”?

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

28

Ohjelmointikielten periaatteet, 4 ov

- Lähtötiedot: OLPM, TiKi, ohjelmointilabrat
- Sopiva: 3. vuoden opiskelijat
- Ohjelmointikielten määrittelyn välineistö
- Erilaiset ohjelmointiparadigmat esimerkkikielten avulla
 - proseduraaliset kielet
 - oliokielet
 - funktionaaliset kielet
 - logiikkaohjelmointikiellet
- Jatkoa syvemmällä tasolla:
 - ??

C, Pascal

Smalltalk

Scheme, ML

Prolog

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

29

Ohjelmointikielten kääntäjät, 5 ov

- Lähtötiedot: OLPM, ohjelmointilabrat
- Sopiva: 3. vuoden opiskelijat
- Ohjelmointikielten kääntäjien tyypit
 - rekursiivisesti etenevä jäsentelijä
- Kääntäjän osat
 - selaaja
 - jäsentelijä
 - semantiikan analyysi
 - koodin generointi
- Jatkoa syvemmällä tasolla:
 - ??

lex

yacc

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

30

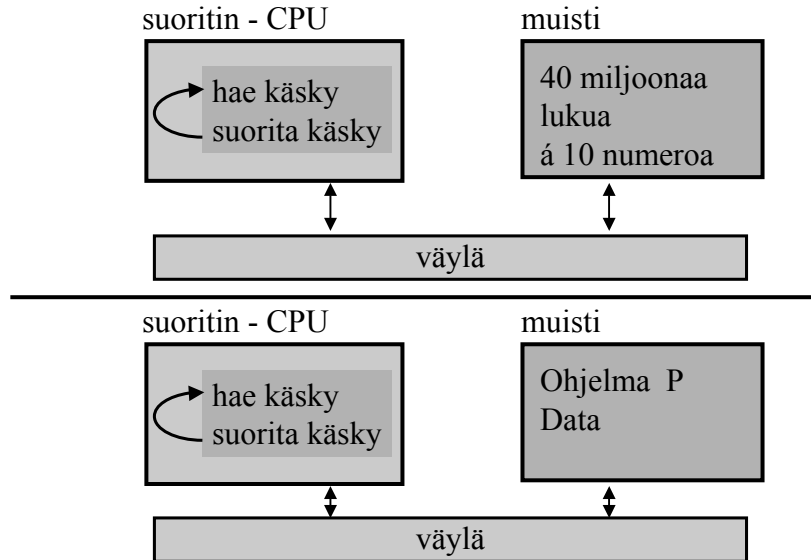
Spesifioinnin ja verifioinnin perusteet, 2 ov

- Lähtötiedot: hajautuksen ja samanaikaisuuden problematiikka
- Sopiva: 3. vuoden opiskelijalle
- Mallinnetaan prosesseja siirtymäsystemeillä
 - askel: konekäsky? metodi? tapahtuma? ohjelma?
- Automaattisen verifioinnin periaatteet
- Yksinkertaisia protokollien verifiointi
- Jatkoa syventävällä tasolla
 - Ohjelmien semantiikka, 3 ov
 - Automaattinen verifiointi, 3 ov

Ohjelmoinnin ja laskennan perusmallit (OLPM), 2 ov

- Lähtötiedot: matematiikkaa
 - appro tai disk. mat., ... + tira?
- Sopiva: 1. vuoden (2. vuoden?) opiskelijalle, joka on opiskellut jo matematiikkaa
- Laskennalliset ongelmat, niiden luokittelu
- Äärelliset automaatit ja säännölliset kielet
- Kieliopit
- Turingin kone
- Jatkoa syventävällä tasolla
 - Laskennan teoria, 3 ov

Laskennan teorian perusta (1)

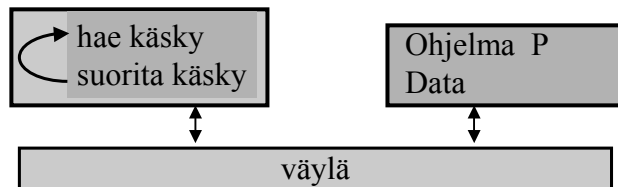

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

33

Laskennan teoriaa ... (4)

Muistin sisältö ennen P:n suoritusta:

X = hyvin iso kokonaisluku (200M numeroa?)

Muistin sisältö P:n suorituksen jälkeen:

Y = joku toinen hyvin iso luku

P on kokonaislukuarvoinen funktio $P: \mathbb{U} \rightarrow \mathbb{U}$

Ohjelman P esitysmuoto muistissa: Iso kokonaisluku, $P \in \mathbb{U}$

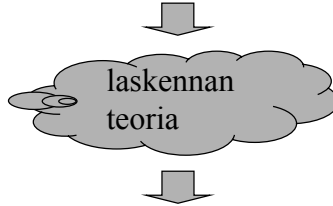
12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

34

Laskennan teoriaa ... (4)

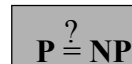
- Mielivaltaisten ohjelmien ominaisuuksia voi päätellä kokonaislukujen ja niiden välisten funktioiden ominaisuuksista

- Todistettuja lauseita ohjelmien ominaisuuksista
 - pätevät kaikille tietokoneille
 - nyt ja tulevaisuudessa

Laskennan teoriasta ja algoritmianalyysistä todistettuja lauseita (3)

- Valitaanpa mikä tahansa aikaraja, niin aina on olemassa sellainen ongelma, että
 - (1) siihen on olemassa ratkaisu ja
 - (2) kaikki ongelman ratkaisevat ohjelmat vievät enemmän aikaa tai muistitilaa kuin ennalta annettu raja
- On olemassa sellaisia ongelmia, että niitä ei voi ratkaista millään tietokoneella
- On olemassa suuri joukko tunnettuja vaikeita ongelmia, joista ei vielä tiedetä, kuinka vaikeita ne oikeastaan ovat

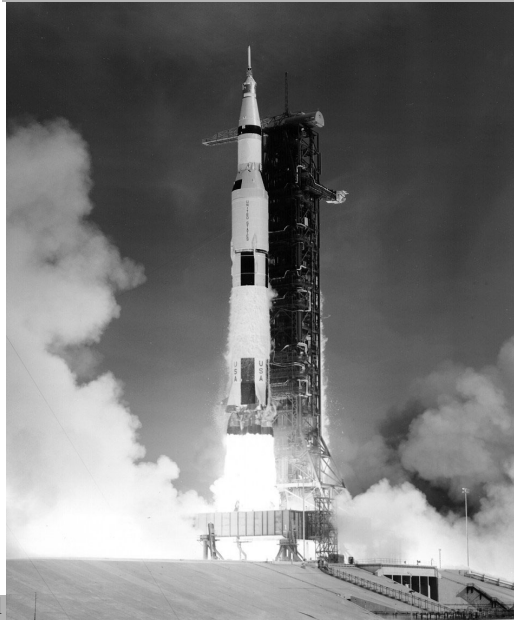
--
Luennon 12
ja
koko kurssin
loppu

<http://lue.kurssikokeeseen.edu/ajoissa.html>

12/04/2002

Teemu Kerola, Copyright 2002

37